

Huszonöt éves a városi táncház, amit eltanult s eltanulhat tőlünk Európa és a tágabb világ, és Pécssett az 1907-es Országos Szabad Tanítási Kongresszusra rímelve - melyen együtt szerepelt Beöthy Zsolt, Jászi Oszkár, Pikler Gyula, Prohászka Ottokár, Zsolnay Miklós és mások - megrendezték a második kongresszust, mint Tanuló Társadalom Konferenciát. Azok a léptékek, amelyekben a magyar közművelődés gondolkodhat, felkínálják a lehetőséget, hogy Thomas Mann Münchenben, 1924-ben kelt levelével indítsam a Sztin tematikus táncház számát.

„A Pesti Hírlap Szerkesztőjének

Igen tisztelt Uram!

Levele, melyben a Pesti Hírlap-nak a magyarságról szóló körkérdesét eljuttatta, már hetek óta kezembem van - bocsássa meg válaszom késését, s higgye meg, a késelem nem kedvem szerint való, mint ahogyan az sem, hogy most is ilyen röviden kell felelnem. Mégis szabad talán azt mondanom, hogy ebben a dologban már eddig is történt egy s más. Amikor többször is jártam Budapesten, vendégként, köszönettel ragadtam meg a följárlott alkalmat, hogy nyilvánosan hangot adjak az Önök nemzeti műveltsége iránt érzett úszteletteljes rokonszenvennek, s ezért kérdéssükkel kapcsolatban legyen szabad ezekre a nyilatkozatokra utatnom.

Turgenyev írja a Rugyiban: „A kozmopolitizmus - ostobaság; a kozmopolita - nulla, annál is kevesebb; nemzetet kívül nincs művészet, nincs igazság, nincs élet, semmi sincsen. Igazi arc nélkül eszményi arc sincs; igazi arc nélkül csak kifejezéstelen, üres lehet az arc.” A „nyugatos” és jó európeér Turgenyev mondta e szavakat, s már ez is bizonyítja, hogy a bennük kifejezett meggyőződés - vagy fölismerés - semmiképpen sem jelent szűk nacionalista látókört, kizárólagosságot, melynek eredménye mindig csak durvaság, hanem éppen hogy összeegyeztethető a más népek iránt érzett örvendő és csodálatra kész elismeréssel. A helyesen értelmezett kozmopolitizmus nem a fiziognómia hiánya, és nem is általános emberi vulgáritás, hanem expanzív rokonszenu. Sőt: a „nemzeti” és a „kozmpolita” ellentétének ezt a fölöadását a nagy német szellemek sajátos művészetének tekinthetjük. A német romantika emelte tökélyre e fölöadás művészetét. Ha mi, mai németek, elvesztettük volna, úgy ismét el kell sajátítanunk. S engedje meg, hogy ebben a szellemben kijelentsem: a magyar nép, melyről részben inodalmi-művészeti vonatkozásban, részben személyes érinkezesek révén bizonyos ismereteket szerezhettem, véleményem szerint az emberiség egyik legjellegzetesebb és legvonzóbb változata. Az Önök fájának keveréke, akárcsak nyelvüké, kis mongol és török beütéssel, kedves a német világpolgár egzotikum iránti érdeklődésének, s eredetien szép embertípusokat teremt, főként sötétbarna példányaiiban. Fővárosuk, melynek könnyedén fantasztikus légkörében az Európa nyugati szeléről érkező utazó a Kelet koronáját látja csillogni, földrésznék egyik legcsodálatosabb városképet nyújtja. Azt merem mondani, hogy már nem vagyok idegen Önöknél. Több ízben kapcsolatba kerültem eleven és munkakedvben gazdag közönségükkel. Jártam képtáraikban, élvezetes ízelítőt kaptam színházkultúrájukból, a Parlamentben meghallgattam Apponyi gróf ellenzéki beszédét, amelyből egy szót sem értem ugyan, de mégsem untatott. Feledhetetlen kedvességgel fogadtak csiszolt műveltségű polgáraik házában, elegáns és lovagias arisztokraták vendégül láttak budai palotáikban. Meleg barátság fűz néhány látónó művészükhöz és írójukhoz. Éppoly kevéssé fogom elfelejteni azt az órát, amikor Ferenczy fia édesapjának tiündöklő életművét tártá elem, mint azt, midőn Bartók Béla eljátszotta nekem szerzeményeit. A modern esszéisták közül egy budapestit tartok a legelsőnek: Lukács Györgyöt, akit Bécsben ismer-tem meg. Az Önök kedves Mórincz Zsigmondjának, a nagyerejű elbeszélőnek, hadd szorítsam meg kezét gondolatban, s örömmel emlékezem arra, hogy nemrég egy magyar művet, Kosztolányi Dezső azóta nagy sikert aratott Néző regényét előszóval kísérhettem a nyilvánosság elé.

Országuk, melyet a természet boldogságra teremtett, ma boldogtalan és politikailag gúzsba kötött. Ez vis major. Egy oldal több, hogy rokonszenven gondolkodjak Önökre. Mindig odaadással és figyelemmel fordulok az Önök kultúrájának valamennyi, számomra hozzáférhető megnyilatkozása felé - mint ahogy ez elengedhetetlen mindenki számára, aki európai műveltségve törekszik.

Tiszteletteljes üdvözléssel
kész híve

Thomas Mann”

(Réz Pál fordítása)

HALMOS BÉLÁT,

prímást, a Magyar Művelődési Intézet tudományos főmunkatársát, a zenetudományok kandidátusát, a televízió népzenei műsorainak szerkesztőjét a 25 éves táncház mozgalomról.

A Magyar Művelődési Intézet és az Almássy Téri Szabadidőközpont 25 éves a táncház címmel nemzetközi konferenciát és kiállítást rendezett szeptemberben. A kiállításon táncház dokumentumok, fotók, plakátok, sajtócikkek, népművészeti tárgyak, szöttesek, faragások, hangszerek, a konferencián pedig olyan előadások szerepeltek, amelyek abban segítettek, hogy áttekinthetővé váljon az elmúlt 25 év, láthatóvá legyenek az eredmények és tapasztalatok. A konferencián azok szerepeltek előadásaikkal, akik egy-egy tudományág képviselőjében, egy-egy szakterület oldaláról, szempontjából értékelték a 25 éves táncházat.

Az első előadást Voigt Vilmos tartotta - Striker Sándor megnyitó szavai után - a magyar táncház mozgalomról, mint a folklórizmus új, példátlan sikerű formájáról. Igyekeztünk minden összefüggésében megközelíteni témánkat, így szerepeltek a táncház és a hangszeres népzene, a táncház és a néptáncoktatás, a táncház és az oktatás, a táncház és a tömegkommunikáció, a táncház és a kultúrpolitika, a táncház és a technika, a hagyományörzés és a táncház, és a különböző nemzetiségek és különböző népek táncházai és táncház mozgalmi. Az előadók között szerepeltek például Kallós Zoltán, Olsvai Imre, Borbély Jolán, Pesovár Ernő, Zelnik József, Vitányi Iván, Tímár Sándor, Foltin Jolán, Kobzos Kiss Tamás, Fehér Anikó, Héra Éva, s a szomszédaink képviselőjében Szép Gyula Romániából, Richtarsik Mihály Szlovákiából, Pál Lajos Ukrajnából, s a vajdasági táncház-mozgalom történetét Borsi Ferenc adta elő. De jöttek távolabbról is előadók konferenciánkra, s hallhattunk a Németországban, Svájcban, Svédországban, s Amerikában kialakult táncházakról is.

A konferencián elhangzott előadások anyagából könyvet készülnék kiadni, így a konferencia gondolatai azok számára is elérhetővé válnak, akik nem vettek részt összejövetelünkön. Ez a könyv a 25 éves táncház-mozgalom egy bizonyos időpont és az ahhoz tartozó gondolatgyűjtés fókuszából szemlélteti, így minden későbbi idők olvasója számára az 1997. évről nézve dokumentumértékű lesz.

Én a konferencia szervezője voltam és nem tartottam előadást. De a magam részéről a táncházról azt tartom a legfontosabbnak elmondani, hogy a magyar táncház módszertanilag modellértékű. A magyar modell legfőbb sajátosságának azt tartom, hogy benne egy szórakozásforma és a tudományos kutatás szervesen kapcsolódott össze. Nem csak abban a gyakorlati értelemben, hogy a táncházak résztvevői bekapcsolódtak a gyűjtésekbe, de úgy is, hogy a magyar táncház a hazai tudományos kutatásra épült, a begyűjtött anyag a táncházakban aktivizálódott.

Amikor Vitányi Iván a 70-es években egy UNESCO konferencia résztvevőit hozta ki a Kassák művelődési házba a táncházunkba, nem akarták elhinni a vendégek, hogy amit látnak, azt nem az ő tiszteletükre rendeztük meg és nekik adjuk elő. Pedig a táncház valóban életforma alakító és a mindennapi élethez kötődő mozgalom volt. Alkalmasnak bizonyult ama alapvető emberi igény kielégülésére, hogy az ember zenéljen és

táncoljon. Erre csakúgy szüksége van az embernek, mint a jó vízre és élelemre, vagy a természetes anyagokból készült ruhafélékre. S törvényszerűnek találom, hogy mindezekre egyszerre kezdett a táncház-mozgalom születésével a táncházba járó fiatal felfigyelni. Az említett igényekhez, melyeknek a táncház-mozgalom mind megfelelt, társult még az embernek az az eredendő vágya, hogy az „eredetivel” találkozzon, s erre nálunk magyaroknál megvolt a lehetőség, hiszen Erdélyben élt a táncházak természetes formája.

A táncházak a zenei oldalról tekintve erős vonzerőt gyakorolhattak a fiatalságra, hiszen az erdélyi mezőszégi zene egyszerre volt ismerős és idegen, s mindkettő kell ahhoz, hogy fogva tartson. A táncházi zene többszólamú, s ritmikusságából adódóan rendkívül erőteljes zene. Ezért a világnyelvként létező rock és beat mellett világnyelvvé tudott válni, mégpedig olyanná, amelynek megvannak a nemzeti változatai is.

A táncházi zene táncrend kíséretével szolgál, mint a barokk zene esetében, s egyszerre sajátja a folyamatosság és változatoság. Fiziológiai és lelki hatását épp ennek köszönheti. A dallamanyag és a ritmika, a leglassúbb táncról a legvadabbig építkezve, katartikus hatású képes lenni. Gondoljunk a széki táncrend formái változatoságára, a körben táncolt, a szólóban és párban táncolt táncfélékre, miközben a zene lehet énekes dallam vagy csak hangszeres zene a hozzá kapcsolódó kőzjátékokkal.

A konferenciára nem aszerint kértünk fel előadókat, hogy ki tett a legtöbbet a táncház-mozgalomért, hanem aszerint, hogy témánk minél jobban körüljárható legyen. Az is cél volt, hogy

közben megfogalmazódjanak a további feladatok. Ezek közül volt, ami adódott, így, hogy a 25 éves táncháztalálkozóra készült kiállítás anyagának felhasználásával jöjjön létre egy táncház-archívum. Írott anyagokból, relikviákból, fotó, video és hangzóanyagból.

Körvonalazódott, mi az, amit az intézetnek vállalnia kell. S itt elsőrenden kutatások megkezdésére kell összpontosítanom, ami azt is jelenti, hogy egyszerre lesz dolgom a pénzszerzés, s a munkák koordinálása, szakemberek kiválasztása és fölkerése. Hogy példákat mondjak, milyen jellegű kutatásokra gondolok, például művelődéstörténeti keretbe beágyazva a táncház, vagy a táncház a sajtó tükrében, satöbbi.

Valójában egy táncháztudományi intézetet kellene létrehozni, talán a nagy elődök példáját követve. Mint ahogy Kodály Zoltán a Népzene Tára köteteinek megjelenítésére hozta létre a Népzene Kutató Csoportot, amiből azután kifejlődött a ma is működő Zenetudományi Intézet.

Ehhez szükségesek és jól használhatóak az intézményekkel való kapcsolatok és a nemzetközi kapcsolatok. Gondolok itt az UNESCO-ra is, mint szervezetre, melynek vállalt dolga a szellemi javak megőrzése.

Ahhoz, hogy kapcsolatok épüljenek ki, meginduljon e téren a csere és együttműködés, létre kell hozni egy modern technikai bázist, tehát erre is be kell rendezkednem. S mire mindez létrejön, meg is valósult a Táncháztudományi Intézet. Mindehhez sok pénz, sok idő kell, de talán lehetek még én is ennek az intézetnek a munkatársa.

